

## Romania intre Orient si Occident

In filozofia culturii, Orientul semnifica zona de est a Europei care cuprinde tarile foste componente ale Imperiului Roman de Rasarit, iar la polul opus se situeaza Occidentul, alcatuit din statele Europei Occidentale, care alcatuiau candva Imperiul Roman de Apus.

Esenta Orientului este socotita zona Peninsulei Balcanice, avand la granite Romania, despre care s-a impamantenit sintagma "o insula latina intr-o mare slava". Situarea tarii noastre intre Orient si Occident defineste principalele caracteristici care particularizeaza cultura romana individualizeaza mentalitatea poporului si determina specificul national.

Diversitatea perspectivelor privind asezarea Romaniei intre doua culturi si civilizatii a starnit polemici aprinse de-a lungul timpului si a produs studii despre confruntarea intre modernism si traditionalism despre constiinta nationala si a constituit dintotdeauna un proces accelerat de a prelua "ideile, formele si modelele sale" si, ca urmare, "occidentalizarea nu poate fi conceputa decat ca un incitat ferment stimulent, termen riguros de confruntare pentru totalitatea virtutilor noastre spirituale" (Adrian Mariano).

Un titan al culturii romane, Titu Maiorescu, observa ca tineretul roman emigra "spre fantasmele stiintei din Franta si Germania, care pana azi au mers tot crescand si care au dat mai ales Romaniei libere o parte din lustrul societatilor straine". El initiaza "Teoria formelor fara fond", prin care respinge cu fermitate imprumuturile occidentale daca acestea nu corespund fondului cultural romanesc: "Forma fara fond nu numai ca nu aduce nici un folos, dar este de-a dreptul stricacioasa, fiindca nimiceste un mijloc puternic de cultura." Daca formele preluate din occident nu concordant fondului spiritual autohton, vor exista doar "un sir de forme " fara sa aiba "fondul lor propriu", criticul concluzionand ca un popor nu poate trai cu o cultura falsa, iar daca staruieste in ea, atunci da un exemplu mai mult pentru vechea lege a istoriei: "in lupta dintre civilizatia aderata si o natiune rezistenta se nimiceste natiunea, dar niciodata adevarul" (Titu Maiorescu- In contra directiei de astazi in cultura romaneasca - 1867).

Istoricul literar Pompiliu Eliade (1869-1914) exprima un punct de vedere inedit, acela ca literatura franceza a creat o noua literatura romana "complet diferita de cronicari si de scrierile religioase ale secolului al XVII-lea", urmand sa existe "doua literaturi inspirate de doua tipuri cu totul distincte".

In perioada interbelica s-au purtat polemici, unele de notorietate, intre adeptii modernismului si sustinatorii traditionalismului. In prestigioasa "Istorie a literaturii romane", George Calinescu sustine cu argumente faptul ca Tarile Romane nu au stat niciodata in afara Europei, iar cand se vorbeste despre occidentalizare, se intelege adaptarea literaturii romane, la cea europeana.

Initiatorul modernismului romanesc, Eugen Lovinescu defineste principiul sincronismului prin europenizarea literaturii romane. El sustine ca civilizatiile mai putin dezvoltate imita forme ale celor avansate, sincronizarea acestora realizandu-se in timp, insa n-a exclus coexistenta elementelor

## Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari  
<http://referatenoi.ro>

---

traditionale si cele moderne. Aparator impatimit al traditionalismului, Nichifor Crainic argumenteaza ca menirea poporului roman este aceea de a vietui in Orientul spiritual specific simtirii sale : "Altarele se aseaza spre Orient, icoanele caminului se aseaza pe peretele dinspre Orient, taranul cand se inchina pe camp se intoarce spre Orient [] Si cum noi ne aflam geografic in Orient, si cum prin religia ortodoxa detinem adevarul lumii rasaritene, orientarea noastra nu poate fi decat spre Orient adica spre noi insine, spre ceea ce suntem prin mostenirea de care ne-am invrednicit."

Sociologul, psihologul si eseistul Mihai Ralea (1896-1964) analizeaza psihologia orientala si cea occidentala, precum si specificul acestora intitulata sugestiv "Fenomenul romanesc" (1927). El discuta psihicul etnic si analizeaza factorii care determina formarea mentalitatii unei natiuni : conditiile de trai, asezarea geografica, mediul economic si politic, conditiile climatice, caracterizand specificul nostru national si conceptia colectiva a romanilor. Ralea desprinde doua tipuri de locuitori in Europa: occidentalul si orientalul, care se diferentiaza prin modul de a gandi, prin atitudine si reactiile diferite si care se conduc dupa legi ancestrale adesea contrastate. Astfel, psihologul-eseis defineste civilizatia occidentala prin sintagma "aptitudini creatoare", ceea ce ar insemna ca englezul, francezul, germanul sau italianul se afla deasupra mediului pe care il domina prin stapanirea de sine, siguranta, curaj, rabdare si initiati. Astfel spus, occidentalul e "stapanul vointei sale inconjuratoare". Curajul cu, care acesta infrunta viata este "cand temerar, cand rezonabil". Stie sa riste si sa fie in acelasi timp prudent, "subjuga fortele naturii" dar a inventat si o tehnica devenita o "aliana ascultatoare".

In contrast, orientalul se defineste prin "resemnarea pasiva", se supune neconditionat fortelor naturii care il zdrobesc crezand ca "cine stie ce forta religioasa misterioasa" actioneaza asupra lui si de aceea i se pare inuti sa mai lupte.

Fatalismul este filozofia de a viata a orientalului. Totul este acceptat asa cum se prezinta, el neavand nici ambitie, nici imaginatie si nici vointa necesara sa modifice sau sa reziste macar realitatii inconjuratoare. Intre cele doua structuri psihice, creativitatea occidentalului si resemnarea neputincioasa a orientalului, Ralea defineste o stare intermediara pe care o numeste "adaptabilitate".

In lucrarea "Istorica critica a literaturii romane" (1990) Nicolae Manolescu face o afirmatie epatanta, sustinand ca "Apusul a fost corupator, nu numai stimulator, dupa cum rasaritul a reprezentat nu pur si simplu un model de imobilism, ci un focar insemnat al unora din noile idei". Sorin alexandrescu, in studiul "Paradoxul roman" (1998), considera ca faptul de "a fi si a ramane roman este marea tema a unei culturi" si ca acest "mit al identitatii a ramas in mod constant prioritar fata de oricare alta problema culturala sau ideologica".

Influenta occidentala s-a concretizat in literatura romana prin operele lui Camil Petrescu, care a preluat viziunea lui Marcel Proust privind conceptia temporală (timpul obiectiv si timpul psihologic) si procedeul memoriei involuntare, iar din creatia lui Stendhal s-a inspirat in construirea eroilor. De altfel, in plin romantism, Mihai Eminescu a fost puternic legat de filozofia occidentala, fiind atras

## Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari  
<http://referatenoi.ro>

---

mai ales de germanul Schopenhauer, ale carui conceptii se regasesc in majoritatea creatiilor eminesciene de teza asupra timpului filozofic pana la portretul geniului nefericit si neinteles.

In perioada interbelica, occidentalismul s-a distins pregnant in lirica lui Arghezi, Blaga, Barbu, insa valoarea inestimabila a operelor deriva din pastrarea specificului national, argumentandu-se astfel ideea ca apusul nu a stapanit exhaustiv (integral) literatura romana, ci doar a stimulat-o, asa cum opiniaza si criticul Nicolae Manolescu. De aceea se poate afirma ca nu numai influenta occidentala exercitata asupra scriitorilor romani a dus la sincronizarea literaturii noastre cu valorile europene, ci mai ales faptul ca acestia au patruns prin operele lor originale in cultura europeana,

Intelectualizarea poeziei romanesti in creatia lui Tudor Arghezi se defineste nu numai prin "estetica uratului" ci si in "Psalmi", care ar putea parea ca apartin traditionalismului,, dar viziunea filozofica a relatiei omului cu Dumnezeu iese cu desavarsire din ortodoxismul privit ca unica spiritualitate a romanilor, ide promovata si de revista "Gandirea".

Lucian Blaga isi elaboreaza un sistem metafizic propriu, pornind tot de la "spatiul mioritic", iar conceptele abstracte si viziunea asupra universului il plaseaza intre cei mai valorosi poeti - filozofi ai literaturii europene. Ermatismul modern promovat de matematicianul-poet Ioan Barbu, particularizeaza lirismul ca un "joc secund" al creatiei artistice, integrand opera in universalitate.

Cu toate aceste repere occidentale, fiecare dintre scriitorii mentionati pastreaza cu strasnicie spiritul traditiei in creatiile lor, fiind de netagaduit influenta folclorica in poezia eminesciana, sau argheziana, conceptia blangiana ca radacinile simtirii romanesti sunt infipte adanc in spiritualitatea rurala ori existenta personajului seducator al lui barbu, nastratin Hogeia, care defineste balcanismul poemelor sale.

Pe de alta parte, inrauririle orientale in mentalitatea romanilor si implicit in cultura lor, au fot foarte puternice si au lasat urme de nesters. Modul de gandire retrograd, amplificat de instabilitatea politica a epocii fanariote, iar in istoria recenta de ideologia totalitara a comunismului, a suferit prefaceri culturale valoroase in fondul nostru spiritual cu inclinatii balcanice, un argument viguros si de necontestat fiind mari scriitori precum : Anton Pann - "Povestea vorbii", I.L.Caragiale- "Kir Ianulea", Mateiu Caragiale- "Craii de Curte Veche" si Ion barbu- ciclul de poezii "Isarlak". De altfel, moto-ul romanului "Craii de curte Veche", de Mateiu Caragiale, ilustreaza sugestiv orientul grefat pe o mentalitate romaneasca tipica: "Que voulez-vous, nous sommes ici aux portes de l'orient, ou tout est a legier" (Ce vreti, noi suntem aici la portile Orientului, unde totul este luat usor).

Povestirea lui Vasile Alecsandri - "Balta Alba", evidentiaza amestecul bizar si pitoresc al civilizatiei romanesti din prima jumata a secolului al XIX-lea, aspect care nu s-a schimbat niciodata. Si astazi, contrastele uneori agresive si ostentative ale societatii romanesti socheaza nu numai pe strainii care viziteaza Romania, ci si pe romanii neaosi, care raman adesea stupefiati. Un exemplu este dat de drumurile defundate, pline de gropi din zilele noastre, aproape identice cu cele descrise de Alecsandri, aceleasi drumuri pe care calatorul francez a fost zguduit in caruta cu trei

## Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari  
<http://referatenoi.ro>

---

roti care il ducea spre Balta Alba.

Limba franceza vorbita impecabil intr-un sat dominat de intuneric si de haitele de caini care latrau asurzitor din povestea lui Alecsandri, a fost inlocuita de limba engleza, celelalte aspecte ramanand intacte si astazi.

Alte opere care ilustreaza balcanismul de pe o parte si ahtierea spre occidentalism pe de alta parte sunt romanul "Ciocoi vechi si noi", de Nicolae Filimon si respectiv comedia "Chirita in provincie" de Vasile Alecsandri.

Anton Pann (1796-1854) poetm folclorist si muzician, s-a nascut in Bulgaria ca fiu al lui Anton Pantoleon Petrov si al Tomadei, grecoaica la origine. Ramas cu mama, emigreaza impreuna cu cei trei fii in Basarabia, apoi se stabileste la Bucuresti in anul 1812. Prima sectiune scrisa de Anton Pann este "Culegerea de proverburile sau Povestea vorbii", imprimata la propria tipografie in 1847. El a creat un personaj reprezentativ si nostim, Nastratin Hogea, ale carui intamplari petrecute in Turcia, Bulgaria si Tara Romaneasca evidentiaza prostia si neghiobia umana. Ciclul de episoade epice in versuri se intituleaza sugestiv "nazdravaniile lui Nastratin Hogea" (1853) si se aseamana intrucat cu "Intamplarile lui Pacala" de Ion Creanga. Cele doua personaje se deosebesc mai intai prin aceea ca Pacala este mai istet, mai norocos si mai indraznet decat Nastratin Hogea, care se dovedeste natang, stupid si adesea victima proprie a prostiei sau lacomiei.

O alta deosebire intre cele doua personaje consta in caracterul moralizator al creatiei lui Pann. Titlurile paremiologice (proverbe populare) care se constituie in adevaruri universal-valabile, iar umorul, ironia fina, batjocura ilustrata cu intelignta hazlie, l-au desemnat pe Mihai Eminescu sa il caracterizeze "istet ca un proverb" (Epigonii). In fragmentul care poarta titlul unui proverb cunoscut si anume, "cine fura azi o iapa, maine fura si o iapa, dar ori in temnita plange, ori picioarele isi frange", Anton Pann ilustreaza cu umor o intamplare a lui Nastratin Hogea care esueaza in tentativa de a fura ceapa de la vecinul sau.

Finalul episodului este o autopersiflare. Nastratin Hogea facand haz de necaz pentru neghiobia si lacomia sa de a fura ceapa vecinului, fiind cuprins de o resemnare balcanica fata de eventualele consecinte.

Tudor Vianu remarca o componenta balcanica in firea romanului, insa evidentiaza totodata si "nazuinta lui Occidentul latin in care traiesc neamurile inrudite cu el, fie substratul lui patriarhal si rural care i-a ingaduit sa pastreze de-a lungul atator veacuri neprielnice". Aceste afirmatii completeaza analiza pe care o face criticul poetului Ion Barbu ( studiul "Ion Barbu" 1930 ), evidentinand faptul ca matematicianul poet recompune o lume pierduta in ciclul "Isarlak" din volumul "Joc secund" - 1940.

Dimensiunile balcanice ale acestor creatii este ilustrata de admiratia lui Barbu pentru cantecele de lume ale lui Anton Pann si de moto-ul poeziei omonime: "Pentru mai dreapta cinstire a lumii lui

## Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari  
<http://referatenoi.ro>

---

Anton Pann".

Dinspre cealalta extremitate culturala, a Occidentului, se infiltreaza curente, idei, teme si modalitati artistice car influenteaza considerabil viziunea scriitorilor si modeleaza o literatura de mari profunzimi prin operele remarcabile ivite mai ales dpa Primul Razboi Mondial. Symbolismul, modernismul, avangardismul, expresionismul coexista cu traditionalismul si se manifesta in operele epice, lirice si dramatice, desavarsind sincronizarea literaturii romane cu cea europeana.

Bucurestiul interbelic, supranumit "Micul Paris" este occidentalizat in scrierile Hortensiei Papadat-Bengescu, ale lui Camil Petrescu, Mircea Eliade si George Calinescu. De asemenea, "europenizarea" poeziei romanesti se realizeaza prin intelectualizarea poeziei romanesti in creatiile lirice ale lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu si mai tarziu prin poezia "necuvintelor" lui Nichita Stanescu.

Aderarea Romaniei la Uniunea Europeana nu respinge influentele orientale, iar atractia occidentala nu trebuie sa insemne preluare automata a formelor care nu se potrivesc fondului autohton. De-a lungul timpului s-a confirmat faptul ca uneori, formele au reusit sa creeze fondul si sa modifice mentalitatile contrazicand opinia lui Titu Maiorescu si adevărind speranta la modernizare a lui Eugen Lovinescu, dovedind astfel, ca civilizatiile mai putin civilizate pot importa cu succes formele avansate.